MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK

Bíró Miklós:

Az anyanyelv idegen nyelvként való oktatása és egyetemi előkészítés idegen ajkúak számára a Jeruzsálemi Héber Egyetemen

Intézetünk egyik legfontosabb tevékenysége a magyar nyelv elsajátíttatása azokkal az idegen anyanyelvű hallgatókkal, akik hazánk felsőoktatási intézményeiben magyar nyelven kívánnak tanulmányokat folytatni. Bátran kijelenthetem, hogy az alkalmazott nyelvészet és a hungarológia tudományainak eme részterületén, a magyar mint idegen nyelv oktatása terén mi rendelkezünk a legmélyebb hagyományokkal és a legnagyobb tapasztalatokkal. Ugyanakkor állandóan törekednünk kell arra, hogy megismerjük és alkalmazzuk e tudományág legújabb eredményeit, módszereit. Ezt elsősorban a hazai és külföldi hungarológiai műhelyekkel való szoros munkakapcsolatunk biztosíthatja, de ha valóban világszínvonalon akarunk eleget tenni a szakmai követelményeknek, nem mellőzhetjük azon külföldi testvérintézményeink tevékenységének megismerését, előremutató eredményeinek a mi sajátosságainkhoz idomuló felhasználását és továbbgondolását sem, amelyekben a helyi nyelvet oktatják idegen nyelvként. Az sem érdektelen a számunkra, hogy más országokban milyen módon épül bele a külföldiek előkészítése a felsőoktatás rendszerébe. (Ez utóbbi kérdésnek napjainkban, amikor a magyar felsőoktatás rendszerének reformját készítik elő, különös jelentősége van.) Legkönnyebben természetesen azok a kollégák szerezhetnek ilyen tapasztalatokat, akik lektorként, vendégprofesszorként külföldi oktatóhelyeken tanítanak magyart. Régi törekvésünk azonban, hogy időről-időre az itthoniak is bepillantást nyerhessenek a külföldi testvérintézmények életébe. Immár hagyományosnak mondható a párizsi Sorbonne Egyetemmel való kapcsolatunk, miáltal évente két franciául beszélő tanárkollégánk számára nyílik lehetőség arra, hogy a Sorbonne magyar szakos hallgatóinak intézetünkben történő nyári részképzése fejében Párizsban tanulmányozzák a francia idegen nyelvként való oktatását. Hasonló együttműködésre törekszünk angol, német és olasz nyelvterületen

működő egyetemekkel is. A pozsonyi Comenius Egyetemhez tartozó Külföldi Hallgatók Nyelvi és Egyetemi Előkészítő Intézetével ugyancsak elmélyítjük kapcsolatainkat.

Azonban nincs a világon még egy olyan ország, ahol az anyanyelv idegen nyelvként való oktatása akkora jelentőséggel bír, mint Izrael, hiszen ennek a kicsiny közel-keleti államnak létérdeke az évi több százezer idegen ajkú bevándorló gyors beilleszkedésének elősegítése. Ezért 1992 őszén, amikor megkezdtem ivrit - azaz újhéber - nyelvi tanulmányaimat, nemcsak a nyelvészeti csemege vonzott, amely egy újabb - méghozzá egyedülálló módon élővé varázsolt - sémi nyelv felfedezésében rejlett, hanem a lehetőség is, hogy közelebbről megismerkedhetem ezzel a „nagyüzemi" anyanyelvoktatással. Maga a nyelv nem volt számomra teljesen ismeretlen, mivel sémi filológia és arab szakos hallgatóként egy évig tanultam bibliai hébert, márpedig Eliézer ben Jehuda vezérletével alapvetően ennek az ősi holt nyelvnek az elemeiből állították össze a múlt század utolsó, e század első évtizedeiben azt a szókészletet és grammatikai rendszert, amelyen a mai izraeli nép által beszélt nyelv alapszik.

Három évi tanulás után, 1995 nyarán adódott végre alkalmam részt venni egy rövid, de valódi izraeli nyelvtanfolyamon a Jeruzsálemi Héber Egyetem szervezésében. Szerencsém volt. Úgy gondolom ugyanis, hogy az izraeli anyanyelvoktatás egyik legrangosabb tudományos műhelyében sikerült eltöltenem másfél forró hónapot. A továbbiakban először röviden ismertetem az egyetem történetét valamint a külföldi hallgatók speciális képzésének intézményi hátterét, kereteit, majd részletesebben foglalkozom az egyetemi előkészítés, illetve az ivrit idegen nyelvként való oktatásának rendszerével, végül azokról a gyakorlati tapasztalatokról számolok be, amelyeket a tanfolyam során szereztem.

1. A Jeruzsálemi Héber Egyetem és az idegen anyanyelvűek oktatása

A jelenlegi hét izraeli egyetem egyike, a Jeruzsálemi Héber Egyetem 1925-ben, Palesztina brit fennhatósága idején kezdte meg működését a város észak-keleti részén emelkedő Scopus-hegyen. Első vezetőségében a kor tudományos életének olyan meghatározó, zsidó származású képviselői foglaltak helyet, mint Albert Einstein, Martin Buber vagy Sigmund Freud. 1948 és 1967 között az egyetem sajátos helyzetbe került, mely jól tükrözi a térséget jellemző anomáliákat. Az izraeli állam kikiáltása és Jeruzsálem felosztása után ugyanis a Scopus-hegy izraeli fennhatóság alá került ugyan, de teljesen elszigetelődött a város, illetve az ország többi részétől, mivel a hozzá vezető út jordán területen haladt át. Ekkor új egyetemi

építmények létesültek a város más részein. 1967-ben, az úgynevezett „hatnapos háború" során az izraeliek egyesítették Jeruzsálemet, s ez lehetővé tette az egyetem gyors fejlődését. A Scopus-hegyen kiépült egy hipermodern épületegyüttesekből álló, csúcstechnológiával felszerelt kampusz, mely a bölcsészettudományi, a társadalomtudományi, valamint a jogi karnak ad otthont. Az egyetemhez még további három ugyancsak a legmodernebb berendezésekkel ellátott kampusz és klinika tartozik, ezekben működik a természettudományi, az általános orvosi, a fogorvosi, illetve az agrártudományi kar. A mintegy 22 000 hallgató közül több mint 3000 az új bevándorlók illetve a külföldi állampolgárok száma.

A Jeruzsálemi Héber Egyetemet megalakulásától kezdve előszeretettel látogatták külföldi hallgatók. 1955-ben indították részükre az első speciális programot, az amerikai és kanadai hallgatók egyéves képzési programját. Mivel a külföldi hallgatók létszáma, s ezzel együtt a sajátos igényeiket kielégíteni szándékozó képzési programok száma is meredeken emelkedett, 1971-ben a Scopus-hegyen álló Horace W. Goldsmith-épületben megkezdte működését a Külföldi Hallgatók Intézete, mely 1981 óta a Külföldi Hallgatók Rothberg Intézete nevet viseli.

Közbevetőleg itt szeretném megjegyezni, hogy az egyetem intézményeinek, épületeinek vagy egyéb közterületeinek elnevezésében szereplő személynevek mögött az esetek túlnyomó többségében felesleges a tudomány valamely jeles művelőjét keresnünk. Egész Izraelben, de különösen Jeruzsálemben elterjedt szokás megörökíteni azoknak a nevét illetve az emlékét egy-egy tudományos, művészeti vagy kulturális létesítmény elnevezésében, akik annak létrehozását jelentős összegű adománnyal támogatták, vagy működését szponzorálják. Ez nagy mértékben növeli a világ vagyonos zsidóságának adakozó kedvét, s eképpen lehet biztosítani egy komoly nehézségekkel küzdő országban a magas színvonalú tudományos, kulturális élet anyagi feltételeit. Jeruzsálem legnagyobb, mondhatnánk „nemzeti" színháza is egy nagylelkű adakozó hölgy nevét viseli. A Scopus-hegyen lépten-nyomon találkozhatni az adományozók nevét őrző emléktáblákkal, sőt olykor szobrukkal is.

A Rothberg Intézet tehát a többi tizenegy más rendeltetésű intézethez hasonlóan szervezetileg a Jeruzsálemi Héber Egyetemhez tartozik, de azon belül nagyfokú önállósággal rendelkezik, irányítását egy nemzetközi testület felügyeli, melynek Samuel Rothberg úr az elnöke. A Goldsmith-épület a kampuszon kívül, de a főbejárat közvetlen közelében található, így az intézet zavartalanul végezheti speciális feladatait, ugyanakkor szükség szerint igénybe veheti az egyetem helyiségeit, berendezéseit. Fő feladatai az alábbiakban foglalhatók össze:

- a külföldi hallgatók speciális igényeit szolgáló különféle képzési programok és egyéb szolgáltatások összehangolása,
- az új hallgatók beilleszkedésének elősegítése az egyetem tanulmányi rendjébe és közösségi életébe valamint az izraeli társadalomba,
- a képzési programok tematikájának bővítése, tartalmi tökéletesítése valamint az újonnan felmerülő igényeket kielégítő új programok kidolgozása.

Az intézet három fő programcsomagja, az előkészítő, az egyéves részképzési, illetve a posztgraduális programok keretében jelenleg évente több mint 1500 hallgató folytat tanulmányokat. Ezenkívül intenzív ivritnyelv- és más tanfolyamokat indítanak a tanév folyamán és a nyári szünet időszakában egyaránt. Az oktatás nyelve elsősorban ivrit és angol, de az európai és a latin-amerikai hallgatók számára francia, ill. spanyol nyelvű programokat is kidolgoztak. Az érdeklődők átgondoltan megszerkesztett, igényesen kivitelezett kiadványokból tájékozódhatnak az intézet által nyújtott képzési programokról és egyéb szolgáltatásokról, a tanulmányi követelményekről, valamint a Jeruzsálemben elérhető kulturális, szórakozási lehetőségekről, illetve a mindennapi élethez elengedhetetlen tudnivalókról.

Az intézet programjai az egyetemi tanév rendjéhez igazodnak. A jeruzsálemi egyetemen is két szemeszterből áll egy tanév, de azok időpontja a magyar felsőoktatási intézményekben szokásostól lényegesen eltér. Ott az első félév október végétől február elejéig, a második félév március elejétől június végéig tart. A Rothberg Intézet szemeszterei ezeknél két héttel korábban kezdődnek és végződnek. Az intézet őszi és tavaszi szemeszterét megelőzi a hozzájuk szervesen illeszkedő úgynevezett nyári, ill. téli ulpán. Az „ulpán" szó általánosan nyelvstúdiót jelent, de többnyire „ivritnyelv-tanfolyam" értelemben használják, ám a Rothberg Intézet speciális nyelvhasználatában jelentése: „egyetemi tanulmányokra felkészítő ivritnyelv-tanfolyam". Arra, hogy az említett két ulpán mily módon illeszkedik a nyelvi előkészítés rendszerébe, az anyanyelvoktatás sajátosságainak ismertetésekor térek ki. A szorgalmi időszakot igen gyakran szakítják meg hosszabb-rövidebb szünetek a különféle vallási és állami ünnepek idején.

Mint a fentiekből látható, jeruzsálemi testvérintézményünk tevékenységi köre a mienknél jóval szélesebb. Elsősorban a Rothberg Intézet előkészítő programcsomagja (ivritül „mekhina") tartalmaz a mi intézetün-

kéivel azonos képzési feladatokat. Érdemes tehát egy kicsit alaposabban megismerkednünk vele.

2. Az egyetemi előkészítés

Az előkészítő programba azok a hallgatók kapcsolódhatnak be, akik középiskolai eredményeik és egy tesztvizsga alapján felvételt nyernek. Az előkészítés mindössze két szakirány, a bölcsész — társadalomtudományi (a továbbiakban BTT) és a matematika — természettudományi (a továbbiakban MTT) szakirány keretében zajlik. Ezeken belül azonban a hallgatónak nyelvismeretétől, előképzettségétől és érdeklődésétől függően igen tág választási lehetősége van.

Az egyetemi tanulmányok megkezdésének feltétele a megfelelő szintű ivrit és angol nyelvtudás. Aki ezzel nem rendelkezik, mindkét szakirányon köteles nyelvórákra járni és félévkor, ill. a tanév végén vizsgát tenni. E két nyelvet 5-5 szinten oktatják. (Mint majd részletesen beszámolok róla, az ivrit nyelv oktatása amúgy 6 szintre tagolódik. Csakhogy az őszi és tavaszi szemeszter folyamán abszolút kezdő szinten ezt a nyelvet nem tanítják az előkészítő program keretében, így azoknak a hallgatóknak, akik alapfokú ivritnyelv-ismerettel sem rendelkeznek, részt kell venniük a nyári ulpánon, majd a szintvizsgát követően kapcsolódhatnak be az előkészítő programba. Vagyis gyakorlatilag több mint 10 hónapig, augusztus második hetétől június közepéig tart az idegenajkú hallgatók előkészítése, sőt legtöbbször még két hónappal tovább, hiszen a hallgatónak célszerű beiratkozni az előkészítő és a rendes egyetemi tanulmányok közötti nyári ulpánra is, hogy záró nyelvvizsga-kötelezettségének legkésőbb az első egyetemi év végén eleget tudjon tenni, illetve, amennyiben az előkészítő program végén nem sikerült teljesítenie ivrit nyelvből az egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges III. szintet, a nyári ulpánon ezt a hiányosságát pótolhassa. Mindebből világosan látszik, hogy a nyelvi előkészítés áll az egyetemi előkészítés középpontjában, s a Rothberg Intézet a nyári szünet időszakát is gazdaságosan kihasználja e legfontosabb oktatási cél megvalósítására.) A megfelelő szintbe sorolás felmérő vizsga alapján történik. Minél magasabb a szint, annál alacsonyabb a heti óraszám, amely eképpen ivritből 16 és 7, angolból 12 és 4 között váltakozik.

A BTT szakirányon heti 4, az MTT-n 2 órában előadás(oka)t kell hallgatni az Izrael- és zsidóságismeret c. tantárgy köréből. A hallgató számos 2 vagy 4 órás előadás közül választhat, melyeket az őszi szemeszterben angol, orosz, francia, spanyol és alapfokú ivrit, a tavasziban ez utóbbi nyelven hirdetnek meg.

Tanulmányaik megkezdése előtt a BTT szakirány hallgatói felmérő vizsgát tesznek matematikából. Aki ezen nem ér el megfelelő eredményt, annak az őszi szemeszterben látogatnia kell a heti 6 órás Bevezetés a valószínűségszámításba c. tantárgy foglalkozásait. Azoknak a hallgatóknak pedig, akiknek ivrit és/vagy angol nyelvi tudása ezt lehetővé teszi, az intézet más, angol nyelvű programjai keretében, illetve az egyetem tanszékei által meghirdetett előadások közül kell választaniuk a nyelvi órák helyett. A tavaszi szemeszterben az előkészítő program keretében is meghirdetnek alapfokú ivrit nyelven olyan stúdiumokat, amelyek már az egyes szakok tanulmányozásába való bevezetést szolgálják, s a legtöbb esetben az azokon elért eredményt beleszámítják az egyetemi követelmények teljesítésébe. A tavaszi szemeszterben legalább egy bevezető stúdiumot minden hallgatónak választania kell.

A BTT szakirányon tehát az egyes tantárgyakat az alábbi óraszámban oktatják hetente:

TANTÁRGY	I. FÉLÉV	II. FÉLÉV
Ivrit nyelv	0-16	0-16
Angol nyelv	0-12	0-10
Izrael- és zsidóságismeret	4	4
Matematika	0-6	0
Választható bevezető ill. szaktárgyi stúdiumok	0-18	4-18

Az MTT szakirány hallgatói heti 8 órában tanulnak matematikát (integrál- és differenciálszámítást két szinten, melyekbe egy év eleji felmérő vizsga alapján sorolják be a hallgatókat) és 6-6 órában fizikát és/vagy kémiát, vagyis legalább 14 órát kell alapfokú ivrit nyelven természettudományokkal foglalkozniuk. Ezenkívül a tavaszi szemeszterben heti 3 órában tanulhatnak — amennyiben igénylik — számítástechnikát.

Az MTT szakirány tantárgyai és azok heti óraszáma:

TANTÁRGY	I. FÉLÉV	II. FÉLÉV
Ivrit nyelv	0-16	0-16
Angol nyelv	0-10	0-10
Izrael- és zsidóságismeret	2	2
Matematika	8	8
Fizika	6	6
Kémia	6	6
Számítástechnika (választható)	0	0-3

Nyilvánvaló, hogy Jeruzsálem sokkal inkább vonzza a humán, mint a reál érdeklődésű külföldi diákokat, ezzel magyarázható az MTT szakirányú előkészítő program kínálatának viszonylagos szegénysége a BTT szakirányúval szemben.

A hallgatók kötelező heti óraszáma nem egységes, mindkét szakirányon attól függ, hogy az illetőnek hány nyelvórán kell részt vennie. Íme:

Kötelező nyelvórák száma	Legkisebb kötelező heti óraszám
0	17-18
4-9	20-21
10-	24-25

A szemeszterek végén a hallgatóknak vizsgakötelezettségük van. 60% — angolból 70% — alatti eredmény bukásnak minősül. A nyelvi vizsgák eredménye azonban csak egy részét képezi az adott nyelvből elért végső eredménynek, melyet az alábbi arányok szerint alakítanak ki:

IVRIT:		ANGOL:	
óraközi munka:	60%	óraközi munka:	40%
időközi vizsga:	15%	fordítási gyakorlat:	20%
záróvizsga:	25%	záróvizsga:	40%

Sikeresnek akkor tekinthető a félév, ha valamennyi tanulmányi- és vizsgakötelezettség teljesítése után a tantárgyak eredményeinek átlaga eléri a 65%-ot.

Az előkészítő program sikeres elvégzése azonban csak egyik feltétele a rendes egyetemi tanulmányok megkezdésének. Erre egy általános felvételi teszt megírása és a szükséges szaktárgyi vizsgák letétele után kerülhet sor. Természetesen a megfelelő szintű ivrit és angol nyelvtudás ugyancsak feltétel, de az első tanév során szükség esetén folytatni kell a nyelvtanulást a tanév végi vizsgáig.

3. Az ivrit mint idegen nyelv oktatása

„Ez olyan ország, ahol az anyanyelvet az anya tanulja a gyerekeitől." — írja a híres magyar származású izraeli humorista, Efraim Kishon (alias Kishont Ferenc). E különös megállapításban nincs is nagy túlzás, ha figyelembe vesszük, hogy az idősebb nemzedékek többsége egy másik országban született, gyermekkorában annak nyelvét sajátította el, annak kultúráját szívta magába, s felnőttként megérkezve új hazájába sokkal nehezebben képes megtanulni ivritül, mint a már Izraelben született

„szabre" gyermekei. Az izraeli állampolgárok nagy része — de az is lehet, hogy a többsége — tehát idegen nyelvként tanulja országának hivatalos nyelvét. Az anyanyelv idegen nyelvként való hatékony oktatása ezért nem csupán iskolai feladat, hanem alapvető társadalmi érdek. Valójában egész Izrael egy nagy „ulpán", amelyben életkortól függetlenül a „szabre" (izraeli születésű) és „vatík" (régebbi bevándorló) lakosok játsszák a tanár, míg az „olé"-k (új bevándorlók) a diák szerepét. Az új bevándorlók többsége Izraelbe érkezése után fél évre kibucba kerül, ahol félnapi nyelvtanulás, félnapi munka vár rá, így nap mint nap, amint kilép az iskola kapuján, azonnal egy célnyelvi közösségben találja magát, s arra kényszerül, hogy természetes környezetben aktívan kommunikáljon, az iskolapadban elméletileg elsajátított nyelvi ismereteket nem célként, hanem eszközként alkalmazva a rábízott feladat elvégzése érdekében. Ugyanakkor nem nehezedik rá a „mély vízbe" dobottak lelki terhe, hiszen tudja, hogy munkatársai ismerik az ő sajátos helyzetét, nem várnak el tőle nagyobb (nyelvi) teljesítményt, mint amire képes, és számíthat a segítségükre.

Az új bevándorlókkal szembeni segítőkészség eltérő intenzitással ugyan, de általánosnak mondható a kibuc falain kívül élő lakosság körében is. A nyelvi beilleszkedés elősegítésének egyik fontos tényezője a nyomtatott és az elektronikus sajtó. Több tévé- és rádióműsor, újság és könyv készül olék számára alapfokú ivrit nyelven. Ez a nyelv, az „ivrit kálá" (a. m. „könnyű ivrit") az ivrit nyelvnek a basic english-hez hasonlóan erősen redukált változata, mely a kommunikációhoz minimálisan szükséges szókincset és nyelvtani ismeretet tartalmazza. A kezdő szintű anyanyelvoktatás célja tehát az alapfokú ivrit elsajátíttatása, hiszen ennek birtokában a tanuló Izraelben már rádiót hallgathat, tévét nézhet, újságot, könyvet olvashat, sőt, mint láttuk, egyetemi szintű tanulmányokat folytathat. A legismertebb alapfokú ivrit nyelvű újság a hetente megjelenő terjedelmes Sáár lámátkhíl (a. m. „Kapu a kezdőnek"), amely a rendes izraeli újságokénál jóval nagyobb betűméretet használva, pontozott írással tájékoztat a bel- és külföldi eseményekről. (A „pontozott /vagy maszoréta/ írás" azt jelenti, hogy a mássalhangzó írású héberben nem jelölt rövid magánhangzók jelölésére mellékjeleket alkalmaznak, melyeket a szótestet képező mássalhangzók alatt ill. fölött helyeznek el. Ez az írásmód csak a szentnek minősített vallási iratokban és a gyerekeknek vagy kezdő nyelvtanulóknak szánt olvasnivalókban fordul elő.) A haladó szintű anyanyelvoktatás természetesen az alapfokú ivritre épül, koncentrikusan bővítve annak nyelvi anyagát.

Minderről azért kellett részletesebben szólnom, hogy érzékeltethessem azt a közeget, amelyben a Jeruzsálemi Héber Egyetem a maga sajátos anyanyelvoktatási tevékenységét végzi. E feladatot a Rothberg Intézet Ivrit

Nyelvi Szakcsoportjának mintegy ötven fős gárdája látja el, a nyári „csúcsidőszakban" kiegészülve külső tanárok nagyszámú csapatával, akik számára előzetesen tanárképző központjukban felkészítő tanfolyamot szerveznek. Az ivrit nyelvet hat egymásra épülő szinten oktatják, melynek során alaposan kihasználják a kedvező külső körülmények kínálta lehetőségeket. Az egyes szinteken az általános didaktikai célkitűzések, illetve az alapkészségek fejlesztését szolgáló sajátos eszközök az alábbiak:

I. **(kezdő) szint:** az alapvető nyelvi formák és szerkezetek, a mindennapi beszéd szókincsének elsajátítása

- *Értés:* rövid történetek, párbeszédek hallgatása
- *Beszéd:* egyszerű párbeszédek és történetek a mindennapi életből
- *Olvasás:* pontozatlan írású egyszerű párbeszédek és szövegek; újságból alapfokú ivrit nyelvű főcímek és rövid cikkek
- *Írás:* az órán tanult rövid párbeszédek, történetek
- *Nyelvtan:* alapvető nyelvtani, mondattani szerkezetek

II. **(alsó középhaladó) szint:** az I. szinten tanult nyelvtani szerkezetek, szókincs elmélyítése és bővítése

- *Értés:* rövid történetek, rögzített eredeti beszélgetések, alapfokú ivrit nyelvű hírek hallgatása, ill. tévéműsorok nézése
- *Beszéd:* párbeszédek, helyzetgyakorlatok, rövid történetek, viták a tanult anyag kapcsán; verbális előadás
- *Olvasás:* alapfokú ivritre adaptált történetek, közhasznú szövegrészek; alapfokú ivrit nyelvű rövid újságcikkek
- *Írás:* irányított fogalmazások, rövid szövegek készítése a tanult anyagról
- *Nyelvtan:* a mondattani ismeretek elmélyítése, az alapvető szerkezetek bővítése

III. **(felső középhaladó) szint:** áttérés az alapfokú ivritről a normál ivritre

- *Értés:* alapfokú ivrit nyelvű hírek, rádióműsorok, előadások hallgatása

- *Beszéd:* az olvasott, ill. hallott anyagon alapuló beszélgetések, viták, rövid előadások; kötetlen találkozás izraeliekkel, erről később beszámolás az osztályteremben
- *Olvasás:* első találkozás nem adaptált szövegekkel, fokozatos áttérés az alapfokú ivrit nyelvű sajtóról a normál ivrit nyelvű egyszerű közleményekre és cikkekre; terjedelmes alapfokú ivrit nyelvű könyvek olvasása
- *Írás:* bevezetés az osztályteremben megbeszélt témák szakszerű leírásába; személyes tapasztalatok leírása; fogalmazások készítése
- *Nyelvtan:* a fő szerkezetek mondattani ismereteinek tökéletesítése

IV. (alsó haladó) szint: az ivrit nyelvtudás elmélyítése

- *Értés:* normál ivrit nyelvű hírek, rádió- és tévéműsorok, előadások hallgatása
- *Beszéd:* társalgás, viták; előadások a hallgató érdeklődési köréből; normál ivrit nyelven zajló találkozók izraeliekkel
- *Olvasás:* különféle szakszövegek, sajtó, irodalom; olvasás nagy terjedelemben
- *Írás:* tárgyszerű írás és véleménynyilvánítás
- *Nyelvtan:* a nyelvi szerkezetek mélyebb tudatosítása, a nyelvtani ismeretek bővítése

V. (haladó) szint: a héber nyelvtudás elmélyítése különböző területeken

- *Értés:* rádióhallgatás és tévénézés magas szinten
- *Beszéd:* a társalgás és a vita során használatos szókincs növelése megkülönböztetve egymástól a nyelvi stílusrétegeket
- *Olvasás:* tudományos cikkek, vezércikkek, prózai- és versrészletek
- *Írás:* a kommunikativ funkcióknak valamint a meggyőzés, tájékoztatás stb. követelményeinek megfelelő tárgyszerű írás

- *Nyelvtan:* a nyelvészeti ismeretek tökéletesítése, rendhagyó formák használata

VI. (felső haladó) szint: az ivrit nyelv könnyed használata, beleépítve a nyelvi készségeket (értés, beszéd, olvasás írás), széles szókinccsel, magas szintű nyelvi szerkezetekkel, szaknyelvi és tudományos szövegekkel

Az Ivrit Nyelvi Szakcsoport tanárai valamennyi szinthez készítettek külön tankönyvet, melyek már külső megjelenésükkel is felhívják magukra a figyelmet. E tankönyvek tananyagairól, szerkesztési elveiről részletesen majd egy másik dolgozat keretében szeretnék szólni, most csak annyit jegyeznék meg, hogy a leckék középpontjában már a legalsó szinten is informatív szöveg áll, a nyelvtani magyarázatok, táblázatok és gyakorlatok vagy ennek megértését készítik elő, vagy ez után következnek, amenynyiben az adott nyelvtani jelenség a szövegkörnyezet révén válhatott érthetővé. A szövegekhez kapcsolódnak a megértést ellenőrző kérdések, kiegészítő és feleletválasztásos gyakorlatok. A héber ábécé elsajátítása még az I. szint tankönyvének tanulmányozása előtt egy kis, e célra készített munkafüzetből történik. A IV. szinttől kezdve a tananyag része két külön kötet, amely az igével és származékszavaival kapcsolatos alaktani tudnivalókat, illetve a VI. szinten egy kötet, amely az egyéb szótani, szintaktikai tudnivalókat rendszerezi és gyakoroltatja. A II. és III. szinten kötelező a Sáár lámátkhíl c. újság olvasása. Ez utóbbi a tanteremben is megvásárolható, míg a többi tananyaghoz az egyetem kiadójának a kampusz központjában levő könyvesboltjában lehet hozzájutni — igencsak borsos áron. Az oktatás helyszíne a tantermen kívül az intézet épületében vagy a kampusz területén található nyelvi labor, tévé- és számítógépterem is lehet.

A hallgató nyelvi szintjét felmérő teszt alapján állapítják meg. A csoportok összeállításakor az egyes szinteken belül is differenciálják a hallgatókat tudásszintjük szerint, tehát például ha a hallgatók létszáma az V. szinten 8 csoport indítását teszi lehetővé, akkor az V/1 számú lesz a leggyengébb, az V/8 számú pedig a legerősebb csoport ezen a szinten.

Az ivrit nyelv oktatása jóformán megállás nélkül, egész évben folyik a Jeruzsálemi Héber Egyetemen. A hallgatók zöme augusztus elején érkezik meg, hogy részt vegyen az augusztus második hetétől október közepéig tartó nyári ulpánon. Ekkor mind a hat szinten tanítják a nyelvet összesen mintegy 200 órában az alábbi időbeosztás szerint:

- Vasárnap: 11,00-15,30
- Hétfő, szerda: 8,30-14,00

- Kedd, csütörtök, péntek: 8,30-13,00

Tehát hétfőn és szerdán 6, a többi napon 5, vagyis hetente 32 tanórát tartanak. A legnagyobb zsidó vallási ünnepek azonban éppen erre az időszakra esnek, így közel három hétig szünetel a tanítás. A III. szinttől kezdve heti 6 órában oktatnak szaknyelvet. A nyári ulpán végén a hallgatók szintvizsgát tesznek, s ennek sikere esetén eggyel magasabb szinten folytathatják ivrit nyelvi tanulmányaikat az október közepén kezdődő intézeti vagy a rá két hétre induló egyetemi őszi szemeszter során. A rendes egyetemi tanulmányok megkezdéséhez legalább a III. szint vizsgája szükséges. A teljes képzésben részt vevő idegen anyanyelvű hallgatóknak legkésőbb az első egyetemi tanév végén le kell tenniük a legmagasabb (VI.) szintű záró nyelvvizsgát.

Az őszi és a tavaszi szemeszter folyamán valamennyi programcsomag tartalmaz több-kevesebb óraszámban ivrit nyelvi tanulmányokat. Legnagyobb szerepe az egyetemi előkészítésben van, amint arról korábban beszámoltam. Az Ivrit Nyelvi Szakcsoport a II. szinttől kezdve heti 2 órás fakultativ stúdiumokat is meghirdet, melyek között szerepel társalgási nyelv, újságnyelv, fogalmazás, bibliaolvasás, gyermekirodalom, nyelv- és irodalomtörténet.

Az első félévet záró vizsgaidőszak és a téli szünet idején, január második, február első felében tartják a téli ulpánt, ezt a négyhetes intenziv ivritnyelv-tanfolyamot, azoknak a részképzésre vagy posztgraduális képzésre érkező hallgatóknak a számára, akik a tavaszi szemeszterben kezdik meg tanulmányaikat. A téli ulpán keretében csak I-IV. szintű tanfolyamokat indítanak.

A nyári szünet időszakában, július elejétől augusztus közepéig bonyolítja le a Rothberg Intézet nyári programjait, melyek ugyancsak részképzésnek minősülnek, s a hallgatók eredményeik alapján kredit pontszámokat kapnak. E programok egyike a nyári nyelvtanfolyam, melynek én is szerencsés részese lehettem, így arról személyes tapasztalataim alapján számolok be.

4. Személyes tapasztalataim

A nyári tanfolyamról 1995 elején szereztem tudomást. Érdeklődésemre az egyetem angol nyelvű tájékoztató füzetet küldött, mely tartalmazta a nyári programok leírását és más közhasznú információkat, a költségeket, a jelentkezés, beiratkozás módját stb. A mellékelt jelentkezési lapot az egyetemi végzettséget, az ivrit nyelvi előképzettséget igazoló dokumentumok és egy fénykép kíséretében kellett visszaküldeni, valamint be kellett fizetni a vissza nem térítheto beiratkozási díjat (45 USD) illetve,

igénybevétel esetén a szállásdíjelőleget. A jelentkezés elfogadását és a befizetéseket az egyetem levélben igazolta vissza, egyidejűleg megküldött egy kis kék füzetet, mely a nyelvi felmérő tesztet tartalmazta. A füzet elején ötnyelvű (ivrit, angol, spanyol, francia, orosz) használati utasítás állt. Eszerint a füzetbe írni nem szabad, a válaszokat a mellékelt tesztlapon kell megjelölni, majd a füzetet azzal együtt visszaküldeni. A megoldásra 60 perc áll rendelkezésre, szótárt használni nem lehet. Tekintettel arra, hogy a felmérő azt a célt szolgálja, hogy a jelentkező a számára legmegfelelőbb csoportba kerüljön, s ez egyben az ő érdeke is, a szervezők joggal számíthatnak a jelentkező együttműködésére. A felmérő összesen 102 fokozatosan nehezedő feladatot tartalmazott, három harmincnégyes szakaszra bontva. Ezekben három típusú feladatot kellett megoldani, amint azt a feladat sorszáma előtt álló kis fekete jel (négyzet, háromszög, kör) mutatta. Az első típus mondatkiegészítés volt a megfelelő szó beillesztésével, a második mondatértelmezés, vagyis egy mondat, kifejezés pontos jelentését kellett megjelölni. A harmadik típusú feladat előtt egy 17-22 soros szöveg állt, annak olvasás utáni megértése volt bizonyítandó a helyes állítás megállapításával. Minden esetben négy lehetőség közül lehetett kiválasztani a megoldást. A tesztlap első oldalán néhány rendkívül egyszerű feladattal a héber ábécé ismeretét és a minimális szókincs meglétét ellenőrizték, a másik oldalon pedig a 102 feladat sorszáma mellett kellett bekarikázni a helyes megoldás betűjelét.

A felmérő tesztlap visszaküldésével itthoni teendőim befejeződtek. Legközelebb két nappal a tanfolyam kezdete előtt, július 2-án kellett felvennem a kapcsolatot a Rothberg Intézettel, ezúttal már személyesen, a „Goldsmith"-ben. Ez a jellegtelen modern épület a kampusz és a diákotthonok között helyezkedik el a Scopus-hegy tetején haladó főút mentén. Az épületbe kicsiny, zsibongó jellegű udvaron keresztülhaladva lehet bejutni — az izraeli középületek portáján elmaradhatatlan táskavizitet követően. A bejárati és a felette levő szinten sorakoznak a tantermek, legfelül pedig egy nagy tanári szoba és irodák találhatók. A tantermek szintjén alul tágas büfé, felette könyvtár működik. Az épületben még egy könyvtári olvasóterem található a bejárati alatti legalsó szinten, ahol ezenkívül tv-terem és egyéb helyiségek vannak. Az épület központja a büfé előtti kiöblösödő rész, ahol nagy tacepaók hírdetik a legfontosabb információkat.

A beiratkozási formaságok végeztével került sor a szintfelmérésre. Mivel tesztlapom szerencsésen visszaérkezett, ez nálam csak szóbeli részből állt. Egy rövid, kötetlen ivrit nyelvű beszélgetés után az V. szintbe osztottak. Ezt nyilvánvalóan viszonylag biztos nyelvtani alapjaimnak köszönhettem, de mivel korábban nem éltem célnyelvi környezetben, aktív szókincsemet szegényesnek, értési- és beszédkészségemet elégtelennek

éreztem ehhez a magas szinthez, ezért két napi ott-tanulás után átkértem magamat a IV. szintű csoportba, ahol ugyan kevesebb grammatikai újdonságban volt részem, ám a kommunikáció színvonala, a házi feladatok mennyisége és nehézségi foka még mindig kemény munkára sarkallt. A diákok mozgását a szintek és csoportok között egyébként nem gátolták, mindenkinek lehetőséget adtak arra, hogy megtalálja a számára legmegfelelőbbnek vélt helyet. Ezért aztán — különösen a tanfolyam első heteiben állandóan változott a csoportok összetétele és létszáma. Az enyém végül 12 fő körül stabilizálódott, de előfordultak húsznál nagyobb létszámú csoportok is. A hallgatók többsége az Egyesült Államokból érkezett, az én csoportomban is főleg vallásos amerikai zsidó családok gyermekei ültek, akik felsőfokú tanulmányaik fontos elemének tekintették a jeruzsálemi részképzést. Magyar diákkal ezen a tanfolyamon nem találkoztam, de augusztus elején, a nyári ulpán indulásakor gyakran megütötte a fülemet magyar szó, s a kifüggesztett csoportbeosztásokon sok magyar nevet fedeztem fel. A csoportbeosztások tanúsága szerint a nyári ulpánon kb. 1100 hallgató tanult, átlagosan 20 fős csoportokban.

Az összesen 160 órás tanfolyam, amelyen én vettem részt, július 4-augusztus 17-ig tartott. Vasárnaptól csütörtökig napi öt tanóra volt délelőtt 8,30 és 13,00 között, vasárnap másfél óra csúszással. Az első és második valamint a negyedik és ötödik órákat összevonták egy-egy másfél órás blokkba, az első blokk és a harmadik óra között félórás, a harmadik óra és a második blokk között negyedórás szünetet tartottak. A tantermekben tábla volt, de padok, asztalok nem (a tanári asztalt kivéve). A diákok olyan székeken ültek, melyeknek egyik karfájára akkora műanyag-borítású lapot erősítettek, hogy egy füzet vagy könyv elférjen rajta, és jegyzetelésre alkalmas legyen. Ezáltal a tanterem egyetlen nagy szabad térré vált, melyben akadálytalanul mozoghattak a hallgatók, akár székestül is. Különösen a pár- és csoportmunka megszervezését segítette elő ez a körülmény. A tanterem berendezése tehát igen praktikus volt, noha egy kicsit sem hangulatos. Tulajdonképpen az egész egyetemet ez jellemezte: minden nagyon modern, elegáns és praktikus, de az egész kő- és üveglabirintusban nem találhatni egy zúgot, ahol az ember otthonosan érezhetné magát. Persze érdemes lenne szemügyre venni saját intézetünket is ebből a szempontból, vajon mennyire alkalmas épületeink belső kialakítása a távolból érkezett fiatalok komfortérzetének megteremtésére?

A IV. szintű csoportot három tanár tanította. Közülük legtöbbet egy fiatalember, Simon Bar foglalkozott velünk, ő tartotta a szövegfeldolgozó- és az alaktanórákat. Ez utóbbi annak a külön kötetnek az anyagára épült, amely az igeragozási paradigmákat illetve a deverbális képzési struktúrákat rendszerezte. Tekintettel arra, hogy itt nem új anyag elsajátíttatásáról, ha-

nem már tanult szerkezetek konszolidálásáról ill. rendszerbe foglalásáról volt szó, egy órán több modellt vizsgáltunk meg, melyeket a tanár először felírt a táblára, majd különféle igéken alkalmaztatott a hallgatókkal. Mindezt gyakran megelőzte az az eljárás, hogy a diákoknak egy új szövegben kellett felismerniük és megjelölniük a szóban forgó igealakokat, származékszókat. A hallás utáni megértést és verbális reprodukálást is nagy mértékben segítette elő az a gyakorlat, melynek során először a tanár által normál beszédtempóban elmondott mondatot kellett megismételni, vagy a feltett kérdésre válaszolni, majd mások az eredeti mondat ill. a válasz igéjét a megadott szempont szerint átalakítva ismételték el pergő ritmusban, a lehető legkevesebb gondolkodás után. Az írásbeli házi feladatok megoldását csak abban az esetben beszéltük meg, ha valaki jelezte, hogy problémája van. Nálunk is kiválóan lehet alkalmazni pármunkában a kartonlapos módszert. Ez úgy működik, hogy egy kartonlap egyik oldalára felírunk igéket mondjuk múlt időben, a másik oldalára pedig ugyanazokat az igéket ugyanabban a számban és személyben, de mondjuk felszólító módban. Két diák szembeül egymással, maguk közé teszik a kartonlapot, úgy, hogy mindegyikük csak az egyik oldalt lássa. A feladat az, hogy áttegyék az igéket múlt időből felszólító módba és viszont, anélkül persze, hogy a saját oldalukon levő igealakot hangosan kimondanák. Így egyúttal ellenőrizni is tudják egymás megoldását.

A szövegfeldolgozó órák általában a tankönyv olvasmányaira épültek, melyek többnyire izraeli közírók igényes prózáját, publicisztikai írásait tartalmazták. Simon előszeretettel kezdte valamely új téma megbeszélését azzal, hogy felírt a táblára egy hívószót, majd azt kérte, hogy mindenki írja fel a táblára a megadott szó mellé azt, ami eszébe jut róla. Ezután sorban megkérdezte mindegyik asszociáció szerzőjétől, pontosan mire gondolt. Az így kialakult beszélgetést úgy irányította, hogy bizonyos szavak, kifejezések felmerüljenek, ezeket szintén felírta a táblára, szükség esetén ivritül elmagyarázta a jelentésüket. (Angol szó csak nagyritkán hangzott el az órákon — mármint a tanár részéről.) Csak ekkor vettük elő a szöveget. Kiderült persze, hogy a táblán levő lexikai egységek kulcsfontosságúak a szöveg megértése szempontjából. A szöveg egy részét mindenki magában olvasta el, megkeresve benne az előzőleg feltett kérdésre adandó választ, s így közösen emeltük ki a legfontosabb gondolatokat, más részeit pedig egy-egy kisebb csoport vitatta meg a tanártól írásban megkapott szempontok alapján, illetve kérdésekre válaszolva. Később mindegyik csoport tájékoztatta a többieket a saját szövegrészlete tartalmáról vagy az arról alkotott álláspontjáról. Simon meglehetősen szabadon kezelte a tankönyv leckéit, nemigen tartva be a sorrendet, sok leckét egyszerűen kihagyott, hozott azonban helyettük más témákat, aktuális újság-

cikkeket, irodalmi szemelvényeket, amelyek révén vität lehetett provokálni. A végső cél ugyanis az volt, hogy a hallgatók az olvasott szövegek kapcsán önálló véleményt alkossanak, azt fejtsék ki, és ütköztessék a többiekével. Az óra többnyire a vita csúcspontján ért véget, ilyenkor Simon megfogalmazta a legvitatottabb kérdést és feladta írásbeli házi feladatnak. Ezeket az álláspontkifejtő fogalmazásokat már illett elkészíteni és beadni Simonnak, aki kijavította bennük a nyelvi hibákat és visszaadta őket letisztázásra. Hasonlóképpen készítette elő, de több órán át, a legnagyobb feladatot, amit ő „projekt"-nek nevezett. Ennek középpontjában egy 1970-ben játszódó film állt, amely néhány érettségiző tel-avivi fiatal háborúellenes fellépéséről, s annak kudarcáról szólt. Először megbeszéltük a filmkészítés szakkifejezéseit, és filmkritikákat olvastunk. Ezután egy hosszabb ismertetést olvastunk és elemeztünk a fentemlített módon a korszakról, arról a politikai légkörről, amelyben a film játszódik. A fő vitakérdésekben elfoglalt álláspontot ezúttal is ki kellett fejteni írásban. Egyebek között megismerkedtünk a korszak híres (és most, Jichak Rabin meggyilkolása óta még híresebb) békedalával, a „Sír lásálom"-mal. Ezután egy lapon megkaptuk a filmben elhangzó néhány sajátos nyelvi fordulat jegyzékét, ezeket Simon megmagyarázta, és videón megnéztük a filmet. A következő órán természetesen megbeszéltük a látottakat, értelmeztünk egyes jeleneteket. Végül pedig legalább két oldal terjedelmű kritikát kellett írni a filmről, és reagálni néhány korabeli kritikákból származó észrevételre. A letisztázott írásműveket Simon lefénymásolta, és a tanfolyam végén „újsággá" fűzve a csoport tagjainak átnyújtotta. A tanfolyam során egy másik, régebbi játékfilmet is megnéztünk és megvitattunk, valamint részt vettünk egy figyelemre méltó kísérletben, melyet az intézet más tanárai szerveztek. A kísérlet lényege az volt, hogy mielőtt levetítettek volna számunkra egy meglehetősen bonyolult témával foglalkozó, s ezért nyelvileg is nehéz hosszú dokumentumfilmet, a kísérőszöveg legfontosabb részeit elolvastatták velünk, és ellenőrizték az olvasás utáni megértést (Az új szavakat, kifejezéseket természetesen előzőleg megmagyarázták). A módszer eredményeképpen a film megértése már valóban nem okozott nagy nehézséget.

A csoportunkat tanító két tanárnő közül Dina mondattant és sajtónyelvet, Cióna pedig irodalmat adott elő — igaz, ez utóbbit csak heti két órában. A mondattanórák a tankönyv nyelvtani összefoglalásain és gyakorlatain alapultak, melyek a különféle mondatbeli viszonyok (ok, okozat, cél, feltétel stb) kifejező eszközeivel foglalkoztak. A stúdium nyelvi fejlődésem szempontjából hasznos volt, de különösebb módszertani érdekességgel nem szolgált. A sajtónyelv tantárgy keretében ezen a szinten még csak rövidebb újságcikkek elolvasását és ismertetését ill. egyszerűbb tv-műsorok közös megtekintését és megbeszélését követelték meg, az V.

szinten azonban már az első órán kimerítő sajtóelméleti és -történeti előadást hallottam, majd több flekkes cikkeket adtak fel otthoni elolvasásra és elemzésre. Az irodalomórák rendkívül élvezetesek voltak, héber nyelvű klasszikus és modern verseket, valamint modern kisepikai műveket elemeztünk. Cióna, bemutatandó az egyik olvasott novella helyszínét, elvitt minket Jeruzsálem egyik patinás negyedébe, bekéredzkedett velünk vadidegen emberek lakásába, ahol a háziakkal felváltva meséltek Jeruzsálem múlt századi építészetéről, életmódjáról. A tanári „rámenősség" kivételes példáját ismertem meg általa.

Jeruzsálem régi arcát más módon is alkalmunk volt megismerni. Az intézet egyik tanára két alkalommal 1-1 órás, diafilmekkel illusztrált előadást tartott a haladó szintű csoportok hallgatóinak rendkívül szórakoztató stílusban a város régebbi negyedeinek, építményeinek történetéről. Ugyancsak kétszer volt összevont énekóra, ahol a nyelvi szintnek megfelelő szövegű modern izraeli dalokat tanított szintetizátor segítségével egy fiatal lány. Többször is megfordultunk a bölcsészettudományi kar számítógéptermében, itt a nyelvijáték-programokat mutatta be Simon. Egy alkalommal színházlátogatást is szerveztek számunkra.

Vizsgát a tanfolyam közepén és végén kellett tenni. Ez szóbeli és írásbeli részből állt. A szóbeli tért el jobban a nálunk szokásostól. A hallgatók ugyanis nem egyedül vizsgáztak, hanem párban, és miután négy lehetőség közül maguk választották ki a számukra legérdekesebb témát, fél-másfél órára félrevonulhattak felkészülni a szerepjátékra, amit 5-10 percben a tanár előtt adtak elő. Az egyetlen megkötés az volt, hogy a téma meghatározása mellé feljegyzett szavakat, kifejezéseket bele kellett építeni az előadásba. A témák és a kifejezések természetesen a szorgalmi időszakban tanult anyagból származtak. Az írásbeli vizsga olvasás utáni megértési gyakorlatot, nyelvtani feladatokat és 12-15 soros fogalmazást tartalmazott. Értékelése százalékpontokban történt.

Végezetül szeretnék még szólni az oktatás „melléküzemágairól". A kampuszról még nem mondtam el, hogy valóságos város, amelyben több — viszonylag olcsó — étterem, ezenkívül posta, bank, különféle üzletek működnek, a hatalmas központi könyvtárról nem is beszélve. Térítés ellenében a hallgatók is használhatják az egyetem E-mail vonalát, bár ennek szigorú feltételei vannak. A nyugati fiatalok életének ez a számítógépes rendszer annyira magától értetődő velejárója, hogy már nálunk sem nélkülözheti olyan intézmény, amely nemzetközi tekintélyt kíván kivívni magának. Az egyetem központjától mozgólépcső vezet le az alatta levő autóbusz-végállomáshoz, ahonnan a város több pontjára indulnak autóbuszok.

Legkevésbé a kollégiummal voltam elégedett. Az egyetemnek két nagy diákotthon-épületegyüttese van, az egyik közvetlenül a „Goldsmith"

mellett, a másik valamivel távolabb — gyalogosan 5-10 percnyire. Én ez utóbbiban kaptam szállást, és állítólag jobban jártam mint azok, akik hagyományos kollégiumi szobákban laktak. Ebben az épületegyüttesben ugyanis nagy konyhával, fürdőszobával és külön WC-vel is ellátott háromszobás lakások voltak. Ez így nem is hangozna rosszul, csakhogy a szobák két személy számára túlságosan szűkösek, ezenkívül sötétek és zajosak voltak, vagyis nehezen lehetett bennük órákra készülni.

A hallgatók beilleszkedésének elősegítésében jelentős szerepet játszanak az ún. „madrikh"-ok. A szó „útmutató"-t, „idegenvezető"-t jelent, de így nevezik az izraeli ifjúsági mozgalmakban a fiatalokkal közvetlen kapcsolatban álló vezetőket is. Az egyetemi madrikhok olyan magasabb évfolyamú hallgatók, akikhez a „gólyák" tanácsért, segítségért fordulhatnak. A beiratkozás utáni napon ők kísértek végig minket az egyetem épületein, elmagyarázva a lehetőségeket, figyelmeztetve a veszélyekre. (Elsősorban a környező arab települések elkerülésére intették különösen a magányosan sétálgató leánykákat.) A kampuszbeli séta egy nagy előadóteremben ért véget, ahol az egyetem és az intézet vezetői köszöntötték a tanfolyam részvevőit. A madrikhok azért annyiban eltávolodtak hőskori elődeiktől, hogy nekik az egyetem már pénzt fizet tevékenységükért (ezt hangoztatják is, hogy az új diákok minél felszabadultabban forduljanak hozzájuk), és jövedelmező vállalkozást üzemeltetnek, melynek keretében délutánonként jeruzsálemi városnézéseket vagy közeli autóbuszos kirándulásokat, hétvégeken pedig nagy sivatagi túrákat szerveznek a fizetőképes diákok számára. Én egy alkalommal mentem el ilyen szervezett útra Kumránba, a holt-tengeri tekercsek lelőhelyéhez, melyet — nyilván alvállalkozóként — egy helyi utazási iroda bonyolított le.

E dolgozat keretében ennyit tudtam elmondani jeruzsálemi tapasztalataimból. A magam szakmai munkáján biztosan érzem e nagyszerű tanulmányút jótékony hatását. Amikor tehát jelen írásommal megkíséreltem bemutatni egy távoli testvérintézményünk tevékenységét, az a cél vezetett, hogy ezáltal a mi diákjaink egyetemi előkészítésében, a magyar nyelv idegen nyelvként való oktatásában is hasznosítható gondolatok születését segítsem elő.